

## KONJUNKTIV II KAO IZRAŽAJNO SREDSTVO ZA HIPOTETIČNOST I ŽELJU U NJEMAČKOM JEZIKU I NJEGOVE PREVODNE STRATEGIJE U SRPSKOM<sup>1</sup>

Ovaj rad analizira upotrebu konjunktiva II u njemačkom jeziku kao izražajnog sredstva za iskazivanje hipotetičnosti i želje, te prevodne strategije kojima se te funkcije prenose u srpski jezik. Budući da srpski jezik ne posjeduje morfološku kategoriju konjunktiva, istraživanje je usmjereno na identifikaciju funkcionalnih i stilskih ekvivalenata kojima se nastoji očuvati značenje i izražajna slojevitost originalnog teksta. Teorijski okvir obuhvata gramatičke, semantičke i pragmatičke aspekte konjunktiva II, sa posebnim naglaskom na njegovu ulogu u izražavanju subjektivnog stava govornika. Empirijski dio zasniva se na paralelnom korpusu odabranih dijelova romana *Lila, Lila* švajcarskog autora Martina Sutera i njegovog prevoda na srpski jezik. Primijenjene su kontrastivna i deskriptivna metoda, uz kvalitativni pristup tumačenju prevodnih rješenja. Cilj istraživanja je utvrditi u kojoj mjeri prevod prenosi značenja i stilsku funkciju konjunktiva II te identifikovati najčešće prevodne strategije. Rezultati pokazuju dominaciju kondicionalnih, perifraznih i leksičkih konstrukcija u srpskom jeziku, koje djelimično nadoknađuju morfološki nedostatak konjunktiva, pri čemu povremeno dolazi do gubitka stilskih i emotivnih nijansi originala. Istraživanje doprinosi boljem razumijevanju kontrastivnih odnosa između njemačkog i srpskog jezika i može poslužiti kao osnova za dalja proučavanja prevodnih ekvivalenata modalnih oblika u germanističkoj tradiciji.

*Cljučne riječi:* konjunktiv II, hipotetičnost, modalnost, prevodjenje, kontrastivna analiza, njemački jezik, srpski jezik

### I UVOD

Glagolski način (modus) predstavlja jednu od osnovnih gramatičkih kategorija glagola i ima ključnu ulogu u izražavanju odnosa između radnje i stvarnosti, odnosno govornikovog stava prema iskazanoj situaciji. Kako navode Komri [Comrie] i Metjus [Matthews], glagolski način u jezicima indoevropske porodice omogućava izražavanje različitih modalnih nijansi, kao što su realnost, hipote-

---

\* aleksandra.djuric@flf.unibl.org

<sup>1</sup> Rad je nastao kao dio istraživanja u okviru doktorske disertacije koja još nije objavljena.

tičnost, mogućnost, želja, naređenje ili sumnja. Ova gramatička kategorija ima izuzetnu važnost jer odražava govornikov odnos prema iskazanoj radnji, a ne samo puko označavanje realnog ili nerealnog događaja (Comrie, 1989: 46–47; Matthews, 1991: 192–193). U većini jezika indoevropske porodice razlikuju se tri osnovna glagolska načina:

1. Indikativ, koji se koristi za izražavanje činjenica i realnih situacija;
2. Imperativ, kojim se iskazuju naređenja, molbe i uputstva;
3. Konjunktiv (potencijal/subjunktiv), koji označava hipotetične, nerealne, željene ili uslovljene radnje.

Funkcija glagolskog načina ne ogleda se samo u njegovoj gramatičkoj strukturi, već i u pragmatičkom i stilskom potencijalu jezika. Upotreba određenog načina može uticati na ton iskaza, izražavanje učtivosti, distance ili subjektivne procjene radnje. Zbog toga je ova kategorija od posebnog značaja u komparativnoj i kontrastivnoj lingvistici, jer omogućava analizu načina na koji različiti jezici izražavaju modalnost i prenose govornikov stav prema stvarnosti – što je naročito važno za prevod i nastavu stranih jezika (Comrie, 1989: 46–47).

Njemački jezik pripada zapadnogermanskoj grani indoevropske porodice jezika, zajedno sa engleskim, holandskim i frizijskim. On je flektivnog tipa, sa razvijenim sistemom glagolskih oblika i izraženom morfološkom složenosti. Njemački glagol posjeduje bogatu paradigmu za izražavanje vremena, načina i lica, čime se obezbeđuje visoka eksplicitnost modalnih značenja (Helbig & Buscha, 2001: 188–189). U njemačkom jeziku razlikuju se tri načina – indikativ, imperativ i konjunktiv. Konjunktiv se dalje dijeli na konjunktiv I (izražavanje tuđeg govora, distance) i konjunktiv II (izražavanje irealnosti, želje, učtivosti i hipotetičnosti). Ova podjela čini njemački sistem načina jednim od najsloženijih u evropskim jezicima (Srđić, 2013: 86–88). Kategorija konjunktiva potiče iz pra-indoevropskih oblika optativa i subjunktiva, koji su se u germanskim jezicima spojili u jednu funkcionalnu kategoriju. Tokom srednjonjemačkog perioda (11–14. vijek) razvijeni su brojni sintetički oblici konjunktiva II (*hätte, wäre, ginge, käme*), koji su i danas prisutni u savremenom standardu (Duden, 2016: 510–513). Početkom 20. vijeka primjećuje se tendencija ka analitičnijem izražavanju, posebno kroz konstrukciju *würde + Infinitiv I*, što se povezuje s opštim procesom gramatičke analitizacije. Behaghel je još tada istakao da je upotreba *würde*-konstrukcije postala dominantna u govornom jeziku, dok su sintetički oblici zadržani u formalnim i književnim registrima (Behaghel, 1924: 244). Ipak, oblici kao što su *hätte, wäre, könnte i dürfte* i danas su neutralni i česti u standardnom jeziku. Od druge polovine 20. vijeka brojna istraživanja ukazala su na postepenu dominaciju analitičke konstrukcije *würde + Infinitiv I* u odnosu na sintetičke oblike, prije svega zbog njene fonetske jednostavnosti i semantičke transparentnosti. Duden (2009) govori čak o „Siegeszug der würde-Konstruktion“ („trijumfalnom pohodu analitičkog oblika“), koji se uklapa u opštu tendenciju njemačkog jezika ka analitičkim strukturama (Duden, 2009: 541). Ipak, sintetički oblici ostaju frekventni u upotrebi sa pomoćnim i modalnim glagolima (*hätte, wäre, könnte*,

*dürfte*), jer su stabilizovani u standardnom jeziku i teško se mogu zamijeniti bez gubitka stilske nijanse (Fabricius-Hansen, 2009: 148). U književnim tekstovima oba tipa konstrukcija koegzistiraju, pri čemu se *würde*-oblik češće koristi u dijalozima i u stilizaciji govornog jezika, dok se sintetičke forme zadržavaju u narativnim delovima i ekspresivnim iskazima, gdje doprinose većoj izražajnosti i stilskom kontrastu. Ova funkcionalna diferencijacija između analitičkih i sintetičkih oblika konjunktiva II pokazuje da se izbor gramatičke forme u njemačkom jeziku ne zasniva isključivo na strukturalnim pravilima, već i na stilskoj, pragmatičkoj i tekstualnoj motivaciji upotrebe.

Srpski jezik pripada južnoslovenskoj grani slovenskih jezika, takođe u okviru indoevropske porodice. Poput njemačkog, i srpski je flektivnog tipa, ali sa smanjenim brojem morfoloških kategorija glagola i razvijenim padežnim sistemom. U srpskom jeziku razlikuju se indikativ, imperativ, potencijal I i potencijal II, pri čemu potencijal funkcionalno odgovara njemačkom konjunktivu, ali nije morfološki samostalan. Gradi se analitički pomoću pomoćnog glagola *biti* u kondicionalnom obliku (*bih, bi, bismo, biste, bi*) i glagolskog oblika radnje (*došao bih, rekla bih*). Ova konstrukcija izražava hipotetičnost, mogućnost, želju i nerealnost (Klajn, 2005: 132–134; Mrazović & Vukadinović, 2009: 157–160; Alanović et al., 2014: 72–76).

Za prevodilačku praksu i kontrastivnu lingvistiku posebno je značajan konjunktiv II, čije značenje i funkcija nemaju direktan morfološki ekvivalent u srpskom jeziku. Srpski koristi analitički potencijal, kojim se funkcionalno prenose ista ili slična modalna značenja (Mrazović & Vukadinović, 2009: 157–160; Alanović et al., 2014: 72–76). Upravo iz te raznolikosti proizlazi i značaj kategorije konjunktiva II za prevodilačku praksu i kontrastivnu lingvistiku. Naime, njegovi značenjski i stilski efekti nemaju direktan morfološki ekvivalent u srpskom jeziku, što otvara prostor za proučavanje načina na koji se hipotetičnost, želja i nerealnost prenose prevodom između njemačkog i srpskog jezika, kao i za analizu načina na koji se u ciljnome jeziku ostvaruje stilska i pragmatička dimenzija koju konjunktiv u njemačkom originalu posjeduje (Mrazović & Vukadinović, 2009: 157–160; Alanović et al., 2014: 72–76). U okviru kontrastivne lingvistike, kako ističe Tekin (2012: 21–25), ključni zadatak nije samo poređenje formalnih jezičkih struktura, već i analiza njihove funkcionalne ekvivalencije – tj. načina na koji različiti jezički sistemi izražavaju ista značenja u konkretnim komunikativnim situacijama. U tom smislu, poređenje konjunktiva II u njemačkom i njegovih funkcionalnih ekvivalenata u srpskom jeziku pokazuje da formalne razlike ne sprečavaju postizanje sličnih pragmatičkih efekata. Tekin (2012: 37–40) naglašava da kontrastivna analiza mora obuhvatiti i semantičko-pragmatički nivo, jer jezici često raspolazu različitim formalnim sredstvima za izražavanje sličnih značenja i stavova govornika. Polazeći od tog pristupa, konjunktiv II postaje posebno relevantan primjer za ispitivanje odnosa između formalne i funkcionalne ekvivalencije. Dok njemački jezik morfološki kodifikuje modalne odnose putem konjunktiva, srpski te odnose izražava kombinacijom sintaksičkih konstrukcija (poput kondicionala i rečenica sa „da“) i pragmatičkih markera koji

prenose nijanse hipotetičnosti i subjektivne distance. Ovakva poređenja potvrđuju osnovnu tezu kontrastivne lingvistike da se značenja mogu prenositi različitim jezičkim sredstvima, a da se ekvivalencija uspostavlja prvenstveno na funkcionalnom, a ne na formalnom nivou (Tekin, 2012: 45–48).

Razvoj kontrastivne lingvistike između njemačkog i srpskohrvatskog/srpskog jezika intenzivirao se nakon Drugog svjetskog rata, kada su univerzitetski centri u Beogradu, Novom Sadu, Zagrebu, Sarajevu i Osijeku započeli sistematska poređenja jezičkih struktura. Srđić (2010) ističe da su tada sprovedeni brojni projekti koji su postavili temelje kontrastivne gramatike, leksikologije i stilistike (Srđić, 2010: 281–299). U okviru tih istraživanja, analizirani su i sistemi načina (modusa), temporalne kategorije, redosled riječi i prevodni ekvivalenti (Srđić, 2010: 282).

Srđić dalje navodi da su pojedine oblasti – posebno nivo teksta i diskursa, kao i gramatičke kategorije poput konjunktiva – ostale nedovoljno istražene (Srđić, 2010: 283–284). Ona ističe da ovi radovi imaju dvojaku vrijednost: teorijsku, jer doprinose boljem razumijevanju tipoloških razlika između njemačkog i srpskog jezika, i praktičnu, jer su uticali na nastavu i izradu nastavnih materijala prilagođenih govornicima srpskog jezika (Srđić, 2010: 284–299). Pon (2018) razmatra pojam prevodilačke ekvivalencije u kontekstu književnog prevođenja i naglašava da cilj prevodioca nije mehanički prenos sadržaja, već očuvanje funkcionalnih i stilskih svojstava izvornika (Pon, 2018: 234–247). On polazi od teze da potpuna formalna ekvivalencija nije moguća, jer svaki jezik posjeduje vlastiti sistem izražavanja modalnosti i perspektive (Pon, 2018: 238). Prema njegovom shvatanju, prevodilac mora težiti funkcionalnoj ekvivalenciji – da u ciljnom jeziku prenese isti efekat, ton i značenje koje original ostvaruje jezičkim sredstvima (Pon, 2018: 242). Ovo je posebno relevantno kod prevođenja modalnih i hipotetičnih konstrukcija, kao što je njemački konjunktiv II, jer on ne izražava samo gramatičku, već i pragmatičku i stilsku funkciju. Pon zaključuje da prevodilac u takvim slučajevima mora da koristi pragmatičku interpretaciju i da u ciljnom jeziku pronađe sredstva koja funkcionalno odgovaraju izražajnoj namjeri izvornika, čak i kada se formalno razlikuju (Pon, 2018: 247). U srpskom jeziku to se najčešće ostvaruje konstrukcijama sa potencijalom (*bih, bi*), leksičkim markerima (*možda, vjerovatno, želio/željela bih*) ili stilskim adaptacijama iskaza radi očuvanja značenja i tona originala. Time se postavlja okvir za analizu prevoda konjunktiva II kao pitanja prenosa gramatičke kategorije koja ne postoji u ciljnom jeziku, ali ima jasno prepoznatljivu semantičku i stilističku funkciju.

## II METOD

Predmet ovog istraživanja jeste upotreba i funkcija konjunktiva II u njemačkom jeziku, kao i načini na koje se njegova značenja i stilske vrijednosti prenose u srpskom jeziku putem prevoda. Analiza se zasniva na poređenju morfoloških, sintaksičkih i pragmatičkih osobina ove glagolske kategorije u njemačkom jeziku i njenih prevodnih ekvivalenata u srpskom, koji ne posjeduje posebnu

morfološku formu konjunktiva. U tom kontekstu, predmet rada obuhvata i razmatranje funkcionalnih ekvivalenata koji omogućavaju prenos značenja hipotetičnosti (irealnosti), mogućnosti, želje, učtivosti ili nerealnosti – osnovnih semantičko-pragmatičkih funkcija konjunktiva II (Helbig & Buscha, 2001: 512; Klajn, 2005: 327).

Konjunktiv II predstavlja jednu od centralnih morfosintaksičkih kategorija u njemačkom jeziku i zauzima značajno mjesto u sistemu glagolskih načina. Kao dio šire kategorije konjunktiva (konjunktiv I i konjunktiv II), on se koristi za izražavanje hipotetičnih, nerealnih, željenih ili ironičnih situacija, te ima i važnu pragmatičko-stilsku funkciju u svakodnevnom i književnom jeziku (Helbig & Buscha, 2001: 508–515). Konjunktiv II se u njemačkom jeziku gradi od preteritske osnove glagola uz nastavke *-e*, *-est*, *-e*, *-en*, *-et*, *-en* (npr. *ich käme*, *du kämest*, *er käme*, *wir kämen*, *ihr kämet*, *sie kämen*). U poređenju s indikativnim preteritom (*ich kam*), uočljiva je promjena vokala (njem. *Umlaut*), koja kod jakih glagola često predstavlja jedini morfološki signal konjunktiva (Eisenberg, 2006: 296). Kod slabih glagola, koji nemaju posebne konjunktivne oblike, razvila se analitička alternativa pomoću pomoćnog glagola *würde* + infinitiv (npr. *ich würde kommen*), što je u savremenom jeziku veoma česta pojava (Duden, 2016: 510–514). Glavne funkcije konjunktiva II u savremenom njemačkom jeziku mogu se svrstati u četiri osnovne kategorije:

1. Izražavanje hipotetičnosti i nerealnosti – koristi se u uslovnim rečenicama i drugim konstrukcijama koje označavaju radnje suprotne stvarnosti (npr. *Wenn ich Zeit hätte*, *käme ich sofort*. – „Da imam vremena, došao bih odmah“).
2. Izražavanje želje – često u kombinaciji s glagolima kao što su *wünschen*, *mögen* ili samostalno u eksklamativnim rečenicama (*Ich wünschte*, *ich wäre dort!* – „Volio bih da sam tamo!“).
3. Izražavanje učtivosti i ublažavanja iskaza – koristi se da bi se izbjegla direktnost u zahtjevima ili pitanjima (*Könnten Sie mir bitte helfen?* – „Da li biste mi mogli pomoći?“).
4. Stilska i ironična upotreba – u književnom jeziku konjunktiv II može izražavati emocionalnu distancu, sumnju ili ironiju, naročito u dijaloškim i narativnim kontekstima (Helbig & Buscha, 2001: 514; Zifonun et al., 1997: 1752).

U empirijskoj analizi izdvojena je dodatna kategorija emotivne i kontrafaktualne upotrebe, koja u teorijskim modelima nije uvijek posebno klasifikovana. Kontrafaktualnost se ovdje posmatra kao specifičan podtip emotivne upotrebe, budući da često uključuje izražavanje žaljenja ili neostvarenih situacija.

Pored gramatičke, konjunktiv II ima i važnu pragmatičko-stilsku ulogu. Njegova upotreba često signalizira emocionalni ton govornika, distancu prema iskazu ili subjektivnu procjenu mogućnosti i realnosti. U književnom jeziku konjunktiv II postaje sredstvo za nijansiranje pripovijedanja, izražavanje unutraš-

njih stanja likova, sumnje, ironije ili retrospektivnog komentara pripovjedača. U tom smislu, ova kategorija doprinosi višeslojnosti značenja i estetskom efektu teksta (Fabricius-Hansen, 2009: 152; Zifonun et al., 1997: 1764). Zbog navedenih funkcija, konjunktiv II predstavlja poseban izazov u prevođenju na jezike koji nemaju morfološki izražen konjunktiv, poput srpskog. Njegovo značenje i stilska funkcija moraju se prenositi pomoću funkcionalno ekvivalentnih konstrukcija – najčešće kondicionala sa *bih/bi* ili leksičkih izraza koji označavaju mogućnost, želju ili nerealnost. Ova problematika stoji u osnovi kontrastivne analize njemačkog i srpskog jezika, koja nastoji da ispita do koje se mjere modalne nijanse mogu očuvati u prevodu (Srđić, 2010: 283).

Prema Stevanoviću (1989: 477–487, 523–538, 571–574), srpski jezik ne posjeduje samostalnu gramatičku kategoriju konjunktiva, ali raspolaze nizom funkcionalnih sredstava kojima se mogu izraziti značenja i modalne nijanse koje u njemačkom jeziku obuhvata konjunktiv II. U tom smislu, srpski jezik razvija sistem izražajnih oblika kojima se prenose značenja potencijalnosti, hipotetičnosti, želje ili distance prema stvarnosti – značenja koja su u njemačkom jeziku morfološki kodifikovana konjunktivom. Najčešći načini izražavanja ovih značenja u srpskom jeziku, prema Stevanoviću (1989), jesu:

1. Kondicional (potencijal) – upotrebljava se za izražavanje želje, nerealnih uslova i hipotetičnih situacija (npr. *Ich wäre jetzt lieber zu Hause* → „Radije bih sada bio kod kuće“);
2. Leksičke konstrukcije sa glagolima želje, kao što su *volio bih*, *želio bih* (npr. *Ich wünschte, ich hätte mehr Mut* → „Volio bih da imam više hrabrosti“);
3. Uslovne rečenice sa veznicima *kad*, *ako* ili *da* (npr. *Wenn ich mehr Zeit hätte...* → „Kad bih imao više vremena...“);
4. Modalne konstrukcije, kojima se prenose značenja mogućnosti, dozvole ili sposobnosti (npr. *Er könnte das machen* → „On bi to mogao da uradi“);
5. Pragmatski markeri i priloške riječi koje nijansiraju stav govornika, poput *možda*, *vjerovatno*, *valjda* i *navodno*.

Kako navodi Stevanović (1989: 571–574), ova sredstva omogućavaju srpskom jeziku da funkcionalno nadomjesti odsustvo posebnog morfološkog oblika konjunktiva i da izrazi širok spektar modalnih i pragmatičkih značenja karakterističnih za njemački konjunktiv II. Prema Klajnu (2005), srpski jezik izražava modalna značenja ne isključivo gramatičkim kategorijama, već čitavim sistemom leksičkih i sintaksičkih sredstava koja omogućavaju prenos značenja nerealnosti, pretpostavke i želje (Klajn, 2005: 327). Drugim riječima, modalnost u srpskom jeziku ostvaruje se kroz kombinaciju gramatičkih i pragmatičkih resursa, što ukazuje na njegovu analitičku prirodu u odnosu na morfološki sistem njemačkog jezika. Stoga, prilikom prevođenja konjunktiva II sa njemačkog jezika na srpski, ne radi se o prostom gramatičkom ekvivalentu, već o procesu funkcionalno-stilskog prevođenja, koji zahtijeva interpretaciju značenja, tona i konteksta iskaza.

Prevodilac mora prepoznati pragmatičku i stilsku funkciju konjunktiva u izvornom tekstu i pronaći u srpskom jeziku izražajna sredstva koja će omogućiti očuvanje njegovog komunikativnog efekta i semantičke nijanse. Na taj način ostvaruje se princip funkcionalne ekvivalencije, koji predstavlja jedno od osnovnih polazišta kontrastivne analize i prevodilačke prakse u okviru modalnih konstrukcija (Pon, 2018: 242–247).

U okviru savremene teorije prevođenja, naročito u funkcionalističkim pristupima, prevod se ne posmatra kao prost lingvistički prenos, već kao komunikativni čin čiji je osnovni cilj očuvanje funkcije i efekta poruke u ciljnom jeziku. Prema Nidi (1964), ekvivalentnost između izvornog i ciljnog teksta ne zasniva se na formalnom poklapanju gramatičkih struktura, već na prenosu značenja i komunikativne funkcije. On ističe da „prevod mora biti takav da izazove kod čitaoca ciljnog jezika što sličniju reakciju kao kod čitaoca izvornog jezika“ (Nida, 1964: 159). Primjena ovakvog teorijskog pristupa posebno je značajna u kontrastivnoj analizi jezika koji pripadaju različitim tipološkim sistemima, kao što su njemački i srpski. Njemački jezik raspolaže razvijenijim sistemom morfoloških sredstava – poput padeža, članova i kategorije konjunktiva – dok srpski jezik slične funkcije ostvaruje sintaksičkim i leksičkim sredstvima. Zbog toga prevodilac u procesu prevođenja često mora da odstupi od formalne strukture izvornog teksta kako bi očuvao njegovu funkcionalnu vrijednost u ciljnom jeziku. Na primjer, značenja konjunktiva II u njemačkom jeziku mogu se u srpskom prenijeti kondicionalom, modalnim glagolima ili leksičkim konstrukcijama koje izražavaju želju, mogućnost ili pretpostavku. Time se potvrđuje da je funkcionalna ekvivalencija važnija od formalne, jer omogućava očuvanje semantičko-pragmatičkih nijansi koje su ključne za interpretaciju iskaza. Ovakvo razumijevanje prevođenja usklađeno je i sa kasnijim funkcionalističkim modelima, posebno sa Skopos-teorijom Rajsove [Reið] i Vermera [Vermeer], koja naglašava da je „cilj prevoda (Skopos) presudan za izbor prevodilačkih strategija“ (Reið & Vermeer, 1984: 101). Prema ovom modelu, uspješnost prevoda ne mjeri se strukturnom podudarnošću sa izvornikom, već sposobnošću da u ciljnom jeziku ispuni istu komunikativnu funkciju. Time se potvrđuje da je zadatak prevodioca da obezbijedi funkcionalnu adekvatnost, a ne strukturalnu simetriju između dva jezika. Takvo polazište naročito je relevantno u prevođenju morfoloških kategorija koje nemaju direktan ekvivalent u ciljnom jeziku, kao što je slučaj sa njemačkim konjunktivom II u odnosu na srpski jezik.

Glavni cilj ovog rada jeste da se utvrdi na koji način i u kojoj mjeri prevod sa njemačkog na srpski jezik uspijeva da prenese značenje i stilsku funkciju konjunktiva II, kao i da se identifikuju najčešće prevodilačke strategije kojima se ostvaruje funkcionalna ekvivalencija između dva jezika. Pored toga, cilj je i da se ukaže na moguće gubitke ili promjene u modalnoj ekspresiji prilikom prevođenja, odnosno na načine na koje srpski jezik kompenzuje odsustvo morfološke kategorije konjunktiva pomoću leksičkih i sintaksičkih sredstava. Empirijski dio istraživanja zasniva se na paralelnom korpusu iz romana *Lila, Lila* (2004) švajcarskog pisca Martina Sutera i njegovog prevoda na srpski jezik. Suter je savre-

meni autor njemačkog govornog područja poznat po jednostavnom, ali stilski profinjenom izrazu i psihološki složenim likovima. Roman *Lila, Lila* posebno je pogodan za lingvističku i prevodilačku analizu zbog svoje jezičke i stilske složenosti, kao i zbog obilja dijaloških situacija i introspektivnih pasaža u kojima se konjunktiv II javlja kao nosilac modalnih i pragmatičkih značenja – naročito hipotetičnosti, želje, sumnje i emotivne distance. Roman prikazuje proces identitetske transformacije glavnog junaka kroz ironični i introspektivni pripovjedni ton, što ga čini izuzetno pogodnim materijalom za ispitivanje upotrebe konjunktiva II kao izraza subjektivnog stava i diskurzivne distance. U prevodu se te funkcije prenose različitim jezičkim sredstvima srpskog jezika, što omogućava detaljnu analizu prevodnih postupaka i strategija očuvanja funkcionalne ekvivalencije između njemačkog i srpskog jezika. Polazna hipoteza istraživanja jeste da konjunktiv II u romanu *Lila, Lila* najčešće služi za izražavanje želje, unutrašnjih stanja i hipotetičkih situacija, dok se njegovo značenje u prevodu na srpski prenosi primarno pomoću kondicionala i leksičkih konstrukcija. Pretpostavlja se, međutim, da u pojedinim slučajevima dolazi do gubitka stilskih i emocionalnih nijansi koje su prisutne u originalnom tekstu, naročito u dijalozima i introspektivnim segmentima, gdje konjunktiv II funkcioniše kao sredstvo za izražavanje distance i subjektivne procjene.

Metodološki okvir ovog istraživanja zasniva se na kontrastivnoj i deskriptivnoj analizi, uz elemente kvalitativnog pristupa. Korpus obuhvata 240 primjera upotrebe konjunktiva II identifikovanih u izvornom njemačkom tekstu romana *Lila, Lila*. Svaki primjer u njemačkom izvorniku uparen je sa svojim prevodnim ekvivalentom u srpskoj verziji romana. Analiza je ograničena na prozne odlomke i dijaloge u kojima konjunktiv II ima eksplicitnu semantičku ili stilsku funkciju. Iz istraživanja su namjerno izostavljeni primjeri mehaničke ili ustaljene upotrebe (npr. u idiomatskim izrazima, pomoćnim konstrukcijama ili obrascima koji ne nose posebnu pragmatičku vrijednost), jer fokus analize nije na frekvenciji pojave, već na funkcionalnoj interpretaciji i prevodnoj strategiji. Prilikom tumačenja rezultata primjenjuje se pristup koji naglašava značaj funkcionalne prevodilačke ekvivalencije, odnosno očuvanja izražajne i modalne funkcije teksta čak i u slučajevima kada formalna struktura ne može biti prenesena u ciljni jezik. Time se analiza ne ograničava isključivo na gramatički nivo, već obuhvata i pragmatičko-stilski sloj značenja, koji je od ključnog značaja za književni prevod (Pon, 2018: 234–247). Na taj način, metodološki okvir rada omogućava sagledavanje upotrebe konjunktiva II ne samo kao morfološke kategorije, već kao nosioca stilskih, semantičkih i pragmatičkih funkcija, čije se prenošenje u srpski jezik ostvaruje različitim prevodilačkim strategijama. Svi primjeri izdvojeni iz korpusa numerisani su i klasifikovani prema sljedećim kriterijumima:

1. Semantičko-pragmatička funkcija – hipotetičnost, želja, učtivost, ironičnost ili modalna distanca.
2. Prevodno rješenje – kondicionalne konstrukcije (*bih/bi*), leksičke zamjene, perifrazni izrazi ili sintaksičke transformacije.

### 3. Stepen očuvanja funkcionalne ekvivalencije – potpuna, djelimična ili nepostojeća (gubitak funkcije).

Kriterijumi za selekciju primjera zasnivali su se na sljedećim principima:

- jasno izraženoj funkciji konjunktiva II u kontekstu rečenice, što omogućava precizno određivanje njegove semantičke i pragmatičke uloge;
- raznovrsnosti funkcija i tipova konstrukcija kako bi se obuhvatila cjelina njegove upotrebe (hipotetička, željna, učtiva i stilski upotreba);
- postojanju kompletnog prevodnog ekvivalenta u srpskoj verziji teksta, koji omogućava analizu prevodilačkih rješenja;
- zastupljenosti i dijaloškog i narativnog stila, budući da se pretpostavlja da konjunktiv II u njima ostvaruje različite funkcije – izražavanje želje i učtivosti u dijalogu, a hipotetičnosti, ironije i distance u narativnom kontekstu.

## III REZULTATI

Analiza paralelnog korpusa romana *Lila*, *Lila* i njegovog prevoda na srpski jezik omogućila je uvid u upotrebu konjunktiva II u njemačkom izvorniku i strategije njegovog prevođenja. Rezultati se prezentuju prema funkcionalnoj ulozi, prevodnim rješenjima i stepenu očuvanja funkcionalne ekvivalencije. Takva organizacija omogućava sistematično sagledavanje modalnih i stilskih nijansi konjunktiva II, kao i načina na koji srpski jezik nadoknađuje odsustvo morfološke kategorije konjunktiva. Posebna pažnja posvećena je primjerima koji ilustruju izazove u prenošenju želje, hipotetičnosti, učtivosti i ironične distance, s ciljem identifikacije najčešćih prevodilačkih strategija i eventualnih gubitaka funkcionalne i stilističke dimenzije.

Zastupljenost pet osnovnih funkcija konjunktiva II u analiziranom njemačkom korpusu i njihove realizacije u prevodu na srpski prikazane su u Tabeli 1:

*Tabela 1.* Brojčana i procentualna zastupljenost funkcija konjunktiva II u njemačkom korpusu i njihova realizacija u prevodu na srpski jezik

| Funkcija Konjunktiva II | Broj primjera | Procentualna zastupljenost | Prevodna strategija u srpskom jeziku                                                         | Stepen očuvanja funkcionalne ekvivalencije |
|-------------------------|---------------|----------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------|
| Hipotetičnost           | 135           | 56,3%                      | Kondicional („bih/bi/bismo“), konstrukcije s „da“                                            | Potpuna                                    |
| Želja, nada, žaljenje   | 54            | 22,5%                      | Leksičke konstrukcije („volio/voljela bih da“, „kad bi barem“), perifraze („željela sam da“) | Većinom potpuna, ponegdje djelimična       |

|                                     |    |       |                                                                                                 |                                                               |
|-------------------------------------|----|-------|-------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|
| Mogućnost i potencijalnost          | 30 | 12,5% | Kondicional („mogao bi“), ponekad indikativ ili parafraza                                       | Djelimična u slučajevima parafraze                            |
| Savjeti, preporuke i ljubaznost     | 11 | 4,6%  | Konstrukcije „bilo bi bolje da“, „mogao bi da“, „trebalo bi da“, kondicional s glagolom savjeta | Potpuna                                                       |
| Emotivna i kontrafaktualna upotreba | 10 | 4,2%  | Slobodna, idiomatska i interpretativna rješenja, naglasak na emocionalni ton                    | Djelimična, funkcionalno očuvano, formalno ponekad izgubljeno |

### 1. Hipotetičnost kao dominantna funkcija konjunktiva II

Hipotetičnost predstavlja najzastupljeniju funkciju konjunktiva II u analiziranom korpusu, sa ukupno 135 primjera od 240. U većini slučajeva riječ je o rečenicama koje izražavaju moguća, ali neostvarena stanja, odnosno o kontrafaktualnim situacijama, koje su u njemačkom jeziku formalno označene oblicima konjunktiva II (najčešće glagolima *wäre*, *hätte*, *würde*). U prevodu na srpski jezik, ova funkcija prenosi se prvenstveno kondicionalnim oblicima glagola („*bih*“, „*bi*“, „*bismo*“) i konstrukcijama s „da“, što omogućava očuvanje značenja neostvarenosti i pretpostavljenosti.

- „David kannte die Bestellung auswendig und würde sie ungefragt bringen, ...“ (Suter, 2005: 23) – „David je porudžbinu znao napamet i doneo bi im pića i pre nego što su ih tražili,...“ (Suter, 2009: 19)
- „..., als fände sich darin noch ein Platz für sie.“ (Suter, 2005: 27) – „...kao da u lokalu nema nijedno slobodno mjesto za nju.“ (Suter, 2009: 21)
- „Marie sah aus, als könnte sie zu einer dritten Kategorie gehören.“ (Suter, 2005: 28) – „Mari je izgledala kao da bi mogla da pripada trećoj kategoriji.“ (Suter, 2009: 22)
- „So würde er jetzt auch mit ihr tanzen.“ (Suter, 2005: 30) – „Tako verovatno sada igra s njom.“ (Suter, 2009: 23)

Ovi primjeri pokazuju djelimičnu formalnu i semantičku ekvivalenciju između dva sistema. Iako srpski jezik nema morfološki oblik koji odgovara njemačkom konjunktivu II, njegova se funkcija u potpunosti ostvaruje na sintaksičkom i modalnom nivou.

#### 1. Izražavanje želje, volje, namjere

Druga po učestalosti funkcija odnosi se na izražavanje želje, nade ili žaljenja, sa 54 zabilježena primjera. U njemačkom jeziku konjunktiv II u ovoj funkciji

ima izraženo emotivno značenje, koje često proizlazi iz subjektivnog stava govornika prema situaciji. U prevodu se funkcija najčešće prenosi konstrukcijama „*volio/voljela bih da*“, „*bi*“, „*kao da*“.

- (1) „... als wollte sie es sich gerade um die Schultern legen“ (Suter, 2005: 6) – „...kao da je upravo htela da ga prebaci preko ramena.“ (Suter, 2009: 7)
- (2) „... und den sie gerne wiedersehen würde.“ (Suter, 2005: 37) – „...koji bi je rado ponovo video.“ (Suter, 2009: 29)

Navedeni primjeri ilustrativno pokazuju potpunu funkcionalnu podudarnost. Ipak, u nekim slučajevima dolazi do semantičkog ublažavanja, jer srpski kondicional može imati i pragmatičku funkciju ljubaznosti, što u njemačkom originalu nije uvijek intencionirano.

## 2. Izražavanje mogućnosti i potencijalnosti

Funkcija izražavanja mogućnosti i potencijalnosti obuhvata 30 primjera. U originalu se ona najčešće ostvaruje pomoću glagola *könnte* i *würde können*, koji izražavaju vjerovatnost, procjenu ili hipotetičnu mogućnost radnje. U prevodu se, najčešće, koristi konstrukcija „*da bi*“ koja u potpunosti odgovara njemačkom izrazu po modalnoj vrijednosti, ali se u pojedinim slučajevima javlja i parafraza.

- (1) „... es könnte möglich sein, ...“ (Suter, 2004: 17) – „...da bi bilo moguće...“ (Suter, 2009: 15)
- (2) „... die sie lesen möchten,...“ (Suter, 2005: 35) – „...čak i za one koji bi hteli da ih pročitaju.“ (Suter, 2009: 27)
- (3) „... ob er allenfalls bereit wäre...“ (Suter, 2004: 15) – „... da li je spreman...“ (Suter, 2009: 14)

Zanimljivo je da u pojedinim primjerima prevodilac pribjegava parafrazi, izbjegavajući kondicionalni oblik, čime se gubi dio izražajnog potencijala konjunktiva II. Takvi su, na primjer, slučajevi u kojima je njemački *sollte* i *könnte* preveden indikativom.

- (1) „... weil er Sophie nie mehr sehen sollte.“ (Suter, 2005: 6) – „... jer neće videti Sofi nikada više.“ (Suter, 2009: 8)

Ova rješenja svjedoče o tendenciji funkcionalnog, a ne formalnog prenošenja značenja, pri čemu se modalnost izražava kontekstualno, a ne morfološki.

## 3. Savjeti, preporuke, ljubaznost i ponude

U korpusu je identifikovano 11 primjera u kojima konjunktiv II služi za izražavanje savjeta, preporuka ili ublaženog stava i ponuda, što u njemačkom jeziku ima važnu pragmatičku funkciju. U prevodu na srpski, ovi oblici najčešće se prenose pomoću izraza „*bilo bi bolje da*“, „*bio bi*“ ili kondicionala sa glagolom koji izražava preporuku, zatim upitom za želju odnosno preporuku.

- (1) „Gin Tonic wäre jetzt das Richtige.“ (Suter, 2005: 47) – „Džin-tonik bi bio prava stvar.“ (Suter, 2009: 36)
- (2) „Ich meinte: Möchtest du einen Tee oder sonst etwas Vernünftiges?“ (Suter, 2005: 48) – „Htela sam da kažem da li hoćeš čaj, ili nešto drugo razumno?“ (Suter, 2009: 36)

Ovi primjeri pokazuju visoku mjeru prevodilačke dosljednosti. U svim analiziranim slučajevima zadržana je i pragmatička funkcija ublaženosti, što ukazuje na uspješnu adaptaciju u srpskom jeziku, koji slične komunikativne ciljeve ostvaruje leksičko-sintaksički.

#### 4. Emotivna i kontrafaktualna upotreba

Posljednja grupa funkcija odnosi se na izražavanje emotivnih stanja, subjektivnih procjena i kontrafaktualnih konstrukcija, u kojima konjunktiv II ima izraženu stilsku i narativnu vrijednost. U korpusu je zabilježeno 10 primjera ove vrste, među kojima se ističu rečenice poput:

- (1) „..., sie könnten zu viel getrunken haben..“ (Suter, 2005: 37) – „...da je možda previše popila...“ (Suter, 2009: 29)
- (2) „Was Marie jetzt am allerwenigsten vertragen würde, ...“ (Suter, 2005: 37) – „Mari bi sada najmanje mogla da podnese scenu s pijanim Larsom...“ (Suter, 2009: 29)
- (3) „..., als stünde nicht Weihnachten, ....“ (Suter, 2005: 44) – „... kao da ne stiže Božić ....“ (Suter, 2009: 34)

U ovim slučajevima prevodilac često pribjegava slobodnijim, idiomatskim rješenjima, koja se ne zasnivaju na formalnoj reprodukciji kondicionala, već na interpretativnom prenošenju emocionalnog tona. Takav pristup, iako ponekad odstupa od formalne ekvivalencije, doprinosi prirodnosti prevoda i funkcionalno ostvaruje isti komunikativni učinak.

Kvantitativna analiza pokazuje da konjunktiv II u romanu *Lila*, *Lila* dominira funkcijom hipotetičnosti, što potvrđuje poznate gramatičko-semantičke obrasce njemačkog jezika. Ova funkcija, izražena kroz pretpostavljene, moguće ili nerealne situacije, pokazuje visok stepen formalne i semantičke jasnoće u izvornom tekstu. Pored hipotetičnosti, identifikovane su i funkcije izražavanja želje, nade ili žaljenja, mogućnosti i potencijalnosti, te savjeta i ljubaznosti, koje ukazuju na višeslojnu upotrebu konjunktiva II u različitim kontekstima. Analiza prevodnih strategija potvrđuje dominantnu upotrebu kondicionala u srpskom jeziku, što ukazuje da je on najefikasnije sredstvo za prenos značenja konjunktiva II, obuhvatajući modalne vrijednosti kao što su mogućnost, neostvarenost i hipotetičnost. Konstrukcije sa „da“ i perifrazna rješenja pretežno se koriste u složenijim kontrafaktualnim ili emotivnim konstrukcijama, dok se indikativ pojavljuje u manjini slučajeva, uglavnom radi očuvanja prirodnosti izraza. Kombinovanjem podataka o funkcijama i prevodnim strategijama može se uočiti jasna ko-

relacija: hipotetične i kontrafaktualne konstrukcije gotovo uvijek se prenose kondicionalom, dok se izražavanje želje i žaljenja češće realizuje konstrukcijama sa „da“. Funkcije savjeta i ljubaznosti pokazuju veću varijabilnost u prevodu, pri čemu prevodilac bira strategiju u zavisnosti od konteksta, tonusa rečenice i narativne situacije. Takav pristup ukazuje na visoku pragmatičku fleksibilnost i sposobnost srpskog jezika da prenese suptilne modalne nijanse konjunktiva II, iako formalni oblik ne postoji.

Iako je postignuta visoka funkcionalna ekvivalencija, uočena su i odstupanja od formalne korespondencije, prvenstveno kroz parafraze, indikativ i leksička sredstva modalnosti. Ta odstupanja nisu greške, već reflektuju sistemske razlike između dva jezika i prilagođavanje ciljnim normama radi očuvanja prirodnosti i stilskog tona. Primjeri poput „Ich hätte das nicht gedacht“ → „Nisam to očekivala“ pokazuju da se semantičko značenje, u ovom slučaju iznenađenje i kontrafaktualnost, u potpunosti prenosi, iako je formalna struktura kondicionala zamijenjena. Posebna pažnja posvećena je pragmatičkoj dimenziji konjunktiva II. U njemačkom jeziku ovaj oblik često ublažava iskaze, izražava ljubaznost ili distancira govornika od tvrdnje. Srpski prevod uspješno prenosi ove nijanse kombinacijom sintaksičkih i leksičkih sredstava, uključujući konstrukcije sa „da“, prilozi učtivosti („*možda*“, „*bilo bi dobro da*“) i ublažene formulacije („*mogao bi da*“), čime se postiže visoka funkcionalna ekvivalencija i očuvanje komunikativne namjere izvornika. Interakcija modalnosti i narativnog tona dodatno potvrđuje uspjeh prevoda: konjunktiv II se često javlja u unutrašnjim monolozima likova, gdje izražava nesigurnost, sumnju ili emotivnu ambivalenciju. Srpski prevod prenosi ove slojeve značenja koristeći kondicional i konstrukcije sa „da“, dok kreativne varijacije u odabiru izraza doprinose prirodnosti i stilističkoj tečnosti narativa.

Zaključno, analiza potvrđuje hipotezu da se funkcije konjunktiva II u najvećem broju slučajeva prenose u srpski jezik kondicionalnim oblicima i konstrukcijama sa „da“, pri čemu je zadržana semantička i pragmatička ekvivalencija. Prevod pokazuje visok stepen funkcionalne podudarnosti između njemačkog i srpskog jezika, a odstupanja koja se pojavljuju uglavnom reflektuju prilagođavanje idiomatskim i stilskim normama ciljnog jezika.

#### IV ZAKLJUČAK

Istraživanje pod naslovom „*Konjunktiv II kao izražajno sredstvo za hipotetičnost i želju u njemačkom jeziku i njegove prevodne strategije u srpskom jeziku*“ imalo je za cilj da utvrdi način na koji se funkcije konjunktiva II, jednog od najsloženijih modalnih oblika u njemačkom jeziku, prenose u srpski jezik. Polazna hipoteza bila je da se funkcije konjunktiva II u najvećem broju slučajeva prevode kondicionalnim oblicima i konstrukcijama sa „da“, pri čemu se zadržava semantička i pragmatička ekvivalencija između dva jezička sistema. Analiza dvjesto četrdeset primjera iz romana *Lila*, *Lila* potvrdila je ovu hipotezu i pokazala da srpski jezik, iako nema morfološki ekvivalent konjunktiva II, posjeduje bogat repertoar sin-

taksičkih i leksičkih sredstava kojima se uspješno izražavaju iste semantičke i komunikativne funkcije. Najveći broj primjera (56,3%) pripada funkciji hipotetičnosti i kontrafaktualnosti, zatim slijede izrazi želje i žaljenja (22,5%), mogućnosti i potencijalnosti (12,5%), savjeti, preporuke i ljubaznost (4,6%) te emotivna i kontrafaktualna upotreba (4,2%). Ova raspodjela potvrđuje da konjunktiv II ima širok funkcionalni spektar, ali da njegova primarna uloga ostaje u domenu izražavanja mogućeg i nerealnog. Ovi podaci ukazuju na izrazitu sistemsku stabilnost u prenošenju značenja između dva jezika, pri čemu se funkcionalna ekvivalencija postiže kroz sintaksičke, a ne morfološke mehanizme. Kondicional se u srpskom jeziku pokazao kao najbliži ekvivalent konjunktivu II jer prenosi osnovne modalne vrijednosti: mogućnost, pretpostavku, nerealnost i subjektivnu procjenu. Odstupanja su se javljala u svega desetak procenata primjera, gdje su umjesto kondicionala korištene indikativne ili parafrazne konstrukcije. Ta odstupanja nisu umanjila komunikativnu vrijednost prevoda, jer su uglavnom rezultat težnje ka idiomatskoj prirodности i stilističkoj prilagođenosti ciljnog jezika. Posebno značajan nalaz ove analize odnosi se na pragmatičku adaptaciju. U njemačkom jeziku konjunktiv II često ima interpersonalnu funkciju – služi za ublažavanje, izražavanje ljubaznosti ili distanciranost od iskaza. U srpskom jeziku, koji nema morfološki oblik s takvom funkcijom, prevodilac te nijanse prenosi kombinacijom kondicionala, čestica i perifraznih izraza, poput „*bilo bi bolje da*“, „*mogao bi da*“ ili „*kad bi barem*“. Time se potvrđuje da funkcionalna ekvivalencija ne mora nužno biti formalna, već komunikativna i pragmatička.

Značaj ovakvih nalaza višestruk je. Prvo, potvrđuju da se međujezička ekvivalencija ne ostvaruje isključivo na morfološkom planu, već da je u prenošenju značenja ključna funkcionalna kompenzacija. Drugo, rezultati doprinose kontrastivnim istraživanjima njemačkog i srpskog jezika, posebno u domenu modalnosti i hipotetičnih konstrukcija, gdje su dosadašnja istraživanja uglavnom bila zasnovana na gramatičkim deskripcijama, a manje na stvarnim prevodnim rješenjima. Treće, analiza ima i didaktičku vrijednost jer pokazuje da kontrastivni pristup može biti od velike koristi u nastavi njemačkog jezika kao stranog, posebno pri objašnjavanju razlika između modalnih značenja i njihovih prevoda na srpski. Na praktičnom planu, rezultati rada pokazuju da su prevodilačke strategije utemeljene na principu funkcionalne ekvivalencije – prevodilac ne teži formalnoj doslovnosti, već očuvanju komunikativne namjere i izražajne vrijednosti. Takav pristup potvrđuje savremene teorijske modele prevodilačke lingvistike prema kojima uspješan prevod ne mora biti strukturalno identičan izvorniku, već funkcionalno i pragmatički ekvivalentan. Zaključno, rezultati kontrastivne analize potvrđuju da srpski jezik uspješno kompenzuje morfološki nedostatak konjunktiva II pomoću kondicionalnih oblika, sintaksičkih konstrukcija sa „*da*“ i perifraznih rješenja. Time se potvrđuje da su dva jezika, uprkos tipološkim razlikama, u stanju da postignu gotovo potpunu funkcionalnu paralelu u izražavanju hipotetičnosti, želje i modalnosti. Hipoteza postavljena na početku rada u potpunosti je potvrđena, analiza potvrđuje da se konjunktiv II ne prevodi formalno, već prvenstveno funkcionalno, što ukazuje na značaj kontekstualne i pragmatičke

ekvivalencije u prevodilačkom procesu, a dobijeni rezultati pružaju osnovu za dalja istraživanja u oblasti kontrastivne gramatike, prevodilačkih studija i pragmatike modalnosti.

## Literatura

- Alanović, M., Engel, U., Ivanović, B., & Ninković, S. (2014). *Deutsch serbische kontrastive Grammatik. Teil III: Verb und Verbalkomplex* (Sagners Slavistische Sammlung, Bd. 33.3). Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Behaghel, O. (1924). *Deutsche Syntax: Eine geschichtliche Darstellung. Band II: Die Wortklassen und Wortformen — B. Adverbium. C. Verbum* (Germanische Bibliothek, I. Abt., Reihe 1, Grammatiken, Bd. 10/2). Heidelberg: Winter.
- Comrie, B. (1989). *Language Universals and Linguistic Typology: Syntax and Morphology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Dudenredaktion. (2009). *Duden — Die Grammatik: Unentbehrlich für richtiges Deutsch* (8. überarb. Aufl., Band 4). Mannheim/Wien/Zürich: Dudenverlag.
- Dudenredaktion. (2016). *Duden — Die Grammatik: Struktur und Verwendung der deutschen Sprache* (9. vollständig überarbeitete Auflage, pp. 510–514). Mannheim/Leipzig/Wien/Zürich: Dudenverlag.
- Eisenberg, P. (2006). *Grundriss der deutschen Grammatik: Band 1 — Das Wort* (3. durchgesehene Aufl.). Stuttgart & Weimar: J. B. Metzler.
- Fabricius-Hansen, C. (2009). *Das Verb*. In *Duden — Die Grammatik* (8. überarb. Aufl., Band 4: Unentbehrlich für richtiges Deutsch, p. 148). Mannheim/Leipzig/Wien/Zürich: Dudenverlag.
- Helbig, G., & Buscha, J. (2001). *Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin: Langenscheidt.
- Klajn, I. (2005). *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Matthews, P. H. (1991). *Morphology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mrazović, P., & Vukadinović, Z. (2009). *Gramatika srpskog jezika za strance*. Novi Sad: Futura publikacije.
- Nida, E. A. (1964). *Toward a science of translating: With special reference to principles and procedures involved in Bible translating*. Leiden: E. J. Brill.
- Pon, L. (2018). Die Leiden des (jungen) Übersetzers — Übersetzungsäquivalenz und literarische Texte. In V. Karabalić & M. Omazić (Eds.), *Istraživanja, izazovi i promjene u teoriji i praksi prevođenja / Explorations, challenges and changes in translation theory and practice* (pp. 233–257). Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera.
- Reiß, K., & Vermeer, H. J. (1984). *Grundlegung einer allgemeinen Translations-theorie* (Linguistische Arbeiten 147). Tübingen: M. Niemeyer.
- Srdić, S. (2010). Kontrastivna istraživanja nemačkog i srpskog / srpskohrvatskog jezika. In I. Klajn & P. Piper (Eds.), *Kontrastivna proučavanja srpskog jezika: pravci i rezultati* (pp. 281–299). Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti.

- Srdić, S. (2013). *Morphologie der deutschen Sprache*. Beograd: Jasen.
- Stevanović, M. (1989). *Savremeni srpskohrvatski jezik: sintaksa* (5. izd.). Beograd: Naučna knjiga.
- Suter, M. (2005). *Lila, Lila*. Zürich: Diogenes Verlag.
- Suter, M. (2009). *Lila, Lila* (prevela sa nemačkog Jelena Klar). Beograd: Mono i Mananja.
- Tekin, Ö. (2012). *Grundlagen der Kontrastiven Linguistik in Theorie und Praxis* (Stauffenburg Linguistik 64). Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Zifonun, G., Hoffmann, L., & Strecker, B. (1997). *Grammatik der deutschen Sprache* (Bd. 3). Berlin/New York: De Gruyter.

Aleksandra Đurić

## KONJUKTIV II ALS AUSDRUCKSMITTEL FÜR HYPOTHETIK UND WUNSCH IM DEUTSCHEN UND SEINE ÜBERSETZUNGSSTRATEGIEN INS SERBISCHE

### Zusammenfassung

Die vorliegende Arbeit untersucht die Verwendung des Konjunktivs II im Deutschen als Ausdrucksmittel zur Darstellung von Hypothetischem und Wünschen sowie die Übersetzungsstrategien, mit denen diese Funktionen ins Serbische übertragen werden. Da die serbische Sprache keine morphologische Entsprechung des Konjunktivs besitzt, liegt der Fokus der Untersuchung auf der Identifikation funktionaler und stilistischer Äquivalente, die den Bedeutungs- und Ausdrucksreichtum des Originaltexts bewahren. Der theoretische Rahmen behandelt die grammatischen, semantischen und pragmatischen Aspekte des Konjunktivs II, wobei besonderes Augenmerk auf seine Rolle bei der Ausdrucksweise subjektiver Sprecherhaltung gelegt wird. Der empirische Teil basiert auf einem parallelen Korpus ausgewählter Passagen aus dem Roman *Lila, Lila* des Schweizer Autors Martin Suter und dessen serbischer Übersetzung. Es wurden kontrastive und deskriptive Methoden angewendet, ergänzt durch einen qualitativen Ansatz zur Analyse der Übersetzungslösungen. Ziel der Arbeit ist es, zu ermitteln, inwieweit die Übersetzung die Bedeutungen und stilistischen Funktionen des Konjunktivs II bewahrt und welche Übersetzungsstrategien am häufigsten verwendet werden. Die Analyse von 240 Beispielen zeigt, dass die meisten Funktionen des Konjunktivs II durch konditionale Formen, periphrastische Konstruktionen und lexikalische Mittel im Serbischen wiedergegeben werden. Die Hauptfunktion bleibt dabei die Ausdrucksmöglichkeit von Hypothetischem und Irrealem, gefolgt von Wünschen, Möglichkeiten und höflichen Handlungsaufforderungen. Konditionale Formen erweisen sich als die funktional engsten Äquivalente des Konjunktivs II, während periphrastische und andere Umformulierungen in Einzelfällen stilistische oder emotionale Nuancen teilweise kompensieren. Abweichungen treten in etwa zehn Prozent der Fälle auf, betreffen jedoch nicht die kommunikative Gesamtaussage, da sie häufig idiomatisch und stilistisch an die Zielsprache angepasst sind. Besonders hervorzuheben ist die pragmatische Adaption. Im Deutschen dient der Konjunktiv II häufig zur Abschwächung, Höflichkeit oder Distanzierung von der Äußerung. Im Serbischen werden solche Nuancen durch eine Kombination von Konditional, Partikeln und periphrastischen Konstruktionen wie „bilo bi bolje da“, „mogao bi da“ oder „kad bi barem“ übertragen. Die Ergebnisse unterstreichen, dass funktionale Äquivalenz nicht zwangsläufig formale Ähnlichkeit erfordert, sondern kommunikative und pragmatische Wirkung. Die Arbeit leistet einen Beitrag zum besseren Verständnis kontrastiver Beziehungen zwischen Deutsch und Serbisch,

insbesondere im Bereich der Modalität und hypothetischer Konstruktionen. Die Ergebnisse zeigen, dass Übersetzungsstrategien auf dem Prinzip der funktionalen Äquivalenz basieren, wobei der Übersetzer die kommunikative Absicht und den Ausdruckswert erhält, ohne auf strukturelle Identität zu bestehen. Damit wird die Basis für weitere Untersuchungen in der kontrastiven Grammatik, Übersetzungswissenschaft und Modalitätspragmatik gelegt.

*Schlüsselwörter:* Konjunktiv II, Hypothesizität, Modalität, Übersetzung, kontrastive Analyse, deutsche Sprache, serbische Sprache